

ПРИНЦИП НЕЗМІНЮВАНОСТІ СУДДІВ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

Черватий М. Ю.

*аспірант кафедри державно-правових дисциплін
факультету права, економіки та кібербезпеки*

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Крижановський А. Ф.

доктор юридичних наук, професор,

член-кореспондент Національної академії правових наук України,

заслужений діяч науки і техніки України,

професор кафедри державно-правових дисциплін

факультету права, економіки та кібербезпеки

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Європейський вектор зовнішньої політики України зумовлює необхідність наближення до європейських стандартів не лише національного законодавства, а й принципів організації та діяльності публічної влади. Зокрема, це стосується судової влади, яку реалізують судді та, у визначених законом випадках, присяжні шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур (ч. 2 ст. 1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1]). 2016 року Верховна Рада України внесла зміни щодо правосуддя до Конституції України [2], які стали основою для фундаментальної судової реформи з урахуванням європейських стандартів судівництва і статусу суддів. Одним із векторів цієї реформи є забезпечення незалежності суддів шляхом запровадження принципу їх незмінюваності. Вважаємо за доцільне визначити зміст цього принципу та значення його реалізації в Україні.

Як цілком слушно вказує Ю. С. Шемшученко, у розвитку системи правосуддя провідних країн Європи існують певні загальні риси, які становлять інтерес для України. Йдеться, зокрема, про організаційно-правові гарантії діяльності суддів судів загальної юрисдикції [3, с. 52]. Однією із таких гарантій, на нашу думку, виступає право безстрокового зайняття посади судді, в якому і втілюється принцип незмінюваності суддів.

Цей принцип закріплений низкою європейських нормативно-правових актів рекомендаційного характеру. Так, Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо незалежності, ефективності та ролі суддів від 13.11.1994 р. № R(94)12 містить положення про те, що судді – незалежно від того, чи було їх призначено, чи обрано – беззмінно перебувають на посаді до часу досягнення ними

віку обов'язкового виходу на пенсію або до закінчення строку їхніх повноважень [4]. Учасники багатостороннього семінару, організованого Радою Європи 8–10.07.1998 р., посилаючись на вказану Рекомендацію та визнаючи закріплені нею цілі, прийняли Європейську хартію щодо закону про статус суддів, яка передбачає перебування на посаді судді на постійній основі (п. 3.3) [5]. Прийнята 17.11.2010 р. Рекомендація CM/Res (2010)12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, згідно з п. 49, забезпечення терміна перебування на посаді та незмінюваності визнає ключовими елементами принципу незалежності суддів [6].

На думку С. Прилуцького, у більшості цивілізованих країн світу зі сталою демократією, інститут незмінюваності суддів становить одну з ключових основ статусу професійних суддів та є важливим принципом судоустрою, який гарантує безстрокове перебування судді на посаді, а також не переміщення судді з посади та місця посади без його згоди [7, с. 73]. Частково поділяючи таку думку, вважаємо за доцільне уточнити, що незмінюваність суддів не слід розглядати як принцип судоустрою, на підставі якого будуються органи судової влади в Україні. Більш вірним буде твердження, що цей принцип належить до загальноправових статусних принципів правового статусу суддів [8, р. 115].

Аналізуючи досвід зарубіжних країн щодо практичної реалізації вказаного принципу, Ю. С. Шемшученко вказує, що в Грузії, Румунії, Швейцарії, Японії та деяких інших країнах судді призначаються (обираються) на певний строк. Водночас у багатьох державах суддів призначають або обирають не безстроково, а довічно (в Англії, Греції, Німеччині); однак встановлюється граничний вік перебування судді на посаді або передбачена можливість звільнення судді незалежно від його волі. Тому науковець доходить висновку, що загальним для понять «суддя обіймає посаду безстроково» і «суддя обіймає посаду довічно» є принцип незмінюваності суддівської діяльності. Однак обидва поняття мають відносний характер, бо є об'єктивні та суб'єктивні підстави для припинення такої діяльності [3, с. 53]. На нашу думку, терміни «безстроково» та «довічно» не є тотожними, інакше не існувало б, зокрема, можливості звільнення судді у зв'язку із досягненням ним певного віку.

Принцип незмінюваності суддів в Україні закріплений на конституційному рівні: згідно з ч. 5 ст. 126 Конституції України суддя обіймає посаду безстроково [9]. У ст. 53 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», яка має назву «Незмінюваність судді», суддям гарантується перебування на посаді до досягнення ними шістдесяти п'яти років, крім випадків звільнення суддів з посади або припинення їх повноважень відповідно до Конституції України та цього

Закону. Також суддю не може бути переведено до іншого суду без його згоди, крім переведення: 1) у разі реорганізації, ліквідації або припинення роботи суду; 2) у порядку дисциплінарного стягнення [1].

Аналіз наведених норм дає змогу виокремити основні положення, які формують зміст принципу незмінюваності суддів. Найперше відзначимо, що суддя відразу призначається на посаду безстроково. Тобто норму про призначення судді на посаду вперше, або 5-річний своєрідний «випробувальний» строк для суддів скасовано. Граничний вік перебування судді на посаді (65 років) закріплений законом. Водночас Конституцією України та законом передбачено дострокове звільнення та припинення повноважень судді. При цьому законодавець змінив підхід до розмежування підстав для звільнення та припинення, однак критерії для виокремлення цих підстав С. Прилуцький не вважає раціональними [7, с. 75], з чим варто погодитися. Так, Конституція України до внесення відповідних змін закріплювала лише одну підставу припинення повноважень судді – його смерть, в усіх інших випадках передбачалося звільнення з посади. Тепер перелік підстав для припинення повноважень суттєво розширений (ч. 7 ст. 126 Конституції України) [9], однак окремі з них викликають зауваження, наприклад, набрання законної сили обвинувальним вироком щодо судді, на нашу думку, має бути підставою для звільнення. І навпаки, серед підстав для звільнення з посади судді (ч. 6 ст. 126 Конституції України) [9] є такі, що більше стосуються припинення повноважень, зокрема, неспроможність виконувати повноваження за станом здоров'я. Наприклад, аналогічну підставу саме для дострокового припинення повноважень Президента України закріплює п. 2 ч. 2 ст. 108 Конституції України [9].

Принцип незмінюваності суддів, за словами С. Прилуцького, не мириться з виборним порядком формування суддівського корпусу [7, с. 74]. Дійсно, виборність передбачає періодичне оновлення виборного органу, що несумісне із принципом незмінюваності. Саме тому ст. 128 Конституції України передбачає, що призначення на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом. Призначення на посаду судді здійснюється за конкурсом, крім випадків, визначених законом [9]. Такий порядок призначення на посаду судді істотно спрощеним і наближеним до європейських стандартів визнає Ю. С. Шемшученко [3, с. 50]. Зі свого боку, В. С. Сердинський вважає етап призначення судді Президентом України достатньо формальним, оскільки глава держави призначає суддів на посаду на підставі та в межах подання Вищої ради правосуддя, не перевіряючи додержання встановлених законом вимог до кандидатів на посаду судді та порядку проведення добору чи кваліфікаційного оцінювання кандидатів [10, с. 153]. На нашу

думку, повноваження Президента України щодо призначення суддів скоріше можна назвати не формальним, а церемоніальним.

Підсумовуючи, відзначимо, що закріплення на конституційному та законодавчому рівні принципу незмінюваності суддів є не лише однією із гарантій їх незалежності. Стабільне перебування на посаді і виконання своїх обов'язків сприятиме підвищенню професіоналізму суддів, накопиченню ним досвіду з метою здійснення правосуддя відповідно до європейських стандартів.

Література:

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 04.10.2021).

2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text> (дата звернення: 04.10.2021).

3. Шемшученко Ю. С. Судова реформа в Україні у світлі європейського досвіду: конституційний аспект. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6(33). С. 47–59.

4. Незалежність, дієвість та роль суддів: Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам від 13.11.1994 р. № 94(12). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_323#Text (дата звернення: 04.10.2021).

5. Європейська хартія щодо закону про статус суддів від 10.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_236#Text (дата звернення: 04.10.2021)

6. Рекомендація CM/Res (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17.11.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text (дата звернення: 04.10.2021).

7. Прилуцький С. Незмінюваність суддів в Україні: конституційно-правове регулювання та проблеми реалізації. *Публічне право*. 2017. № 1(25). С. 73–82.

8. Кравчук В. М., Юхимюк О. М. Статусні принципи правового статусу суддів. *Expert: Paradigm of Legal Sciences and Public Administration*. 2019. № 2019-3(5). Р. 104–120. DOI:10.32689/2617-9660-2019-3(5)-104-120.

9. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 04.10.2021).

10. Сердинський В. С. Особливості призначення судді на посаду в контексті забезпечення його незалежності (крізь призму європейських рекомендацій) *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Т. 31(70) Ч. 2. № 2. С. 150–154.

ЗАСОБИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Чорна І. В.

*студентка факультету менеджменту та права
Вінницький національний аграрний університет*

Корнієнко Ю. А.

*студентка факультету менеджменту та права
Вінницький національний аграрний університет*

*Науковий керівник: **Опольська Н. М.***

доктор юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри права

Вінницький національний аграрний університет

м. Вінниця, Україна

Засоби вчинення злочину розглянуто як предмети та інші явища об'єктивної дійсності, що застосовує особа при вчиненні суспільно небезпечного діяння (дії чи бездіяльності), що визнане злочином, а також як ознака складу злочину. З'ясовано особливості їх юридичного закріплення у статтях закону про кримінальну відповідальність. Запропоновано поділяти засоби вчинення злочину на знаряддя та інші засоби, з'ясовано їх значення для кримінальної відповідальності [1].

У науці кримінального права поняття «засоби вчинення злочину» визначають виходячи з його вузького трактування. Тому найчастіше під засобами вчинення злочину розуміються предмети об'єктивної дійсності, явища та процеси, які особа використовує для вчинення суспільно небезпечного злочинного діяння визначального елемента злочину.

Засоби вчинення злочину – це насамперед певні предмети об'єктивного світу, які особа використовує для цього. До них, перш за все, належать: зброя, загальнонебезпечні предмети, механізми, пристосування, пристрої, різні види загальнонебезпечних речовин (отрута, хімікати та ін.). Вони суттєво посилюють уражаючий ефект діяння, забезпечують його вчинення.